

Категорія справи № 910/8552/14: **не визначено.**

Надіслано судом: **не визначено.** Зареєстровано: **30.12.2014.** Оприлюднено: **30.12.2014.**

ВИЩИЙ ГОСПОДАРСЬКИЙ СУД УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

25 грудня 2014 року Справа № 910/8552/14 Вищий господарський суд України у складі колегії суддів:

Головуючого Кота О.В., **суддів** Кочерової Н.О. (доповідач), Саранюка В.І., **розглянувши касаційну скаргу** публічного акціонерного товариства "Аграрний фонд" **на постанову** Київського апеляційного господарського суду від 22.10.2014 **у справі** № 910/8552/14 господарського суду міста Києва **за позовом** публічного акціонерного товариства "Аграрний фонд" **до** 1) публічного акціонерного товариства "Брокбізнесбанк", 2) товариства з обмеженої відповідальністю "Інвестиційний Капітал України", 3) Міністерства аграрної політики та продовольства України, 4) Національного банку України, **третья особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідачів** фонд гарантування вкладів фізичних осіб, **за участю** Генеральної прокуратури України, **провизнання** недійсними договорів, визнання недійсним рішення, розірвання договору, визнання права власності та зобов'язання вчинити дії **за участю представників сторін:**

від позивача: Гаврильов О.В., дов. від 11.12.2014, Ринка О.Г., дов. від 19.05.2014

від відповідача-1: не з'явилися

від відповідача-2: Перелигіна-Ковальчук Г.С., дов. від 05.05.2014,

Саприкін А.О., дов. від 05.05.2014

від відповідача-3: Аббасов Еміль Рауф огли, дов. від 14.07.2014

від відповідача-4: Коршун В.Ф., дов. від 22.09.2014

від третьої особи: не з'явилися

від Генеральної прокуратури України: Збарих С.М.

ВСТАНОВИВ:

У травні 2014 року публічне акціонерне товариство "Аграрний фонд" звернулось до господарського суду міста Києва з позовом до публічного акціонерного товариства "Брокбізнесбанк", товариства з обмеженою відповідальністю "Інвестиційний капітал України", Міністерства аграрної політики та продовольства України про:

1) визнання недійсними договорів купівлі-продажу цінних паперів, укладених між товариством з обмеженою відповідальністю "Інвестиційний капітал України" від імені та за рахунок публічного акціонерного товариства "Аграрний фонд" та публічним акціонерним товариством "Брокбізнесбанк", а саме:

№ 848/2014-БВ;ДД-120214/17 від 12.02.2014;

№ 849/2014-БВ;ДД-120214/18 від 12.02.2014;

№ 850/2014-БВ;ДД-120214/19 від 12.02.2014;

№ 851/2014-БВ;ДД-120214/20 від 12.02.2014;

№ 852/2014-БВ;ДД-120214/21 від 12.02.2014;

№ 853/2014-БВ;ДД-120214/22 від 12.02.2014;

№ 854/2014-БВ;ДД-120214/23 від 12.02.2014;

№ 855/2014-БВ;ДД-120214/24 від 12.02.2014;

№ 856/2014-БВ;ДД-120214/25 від 12.02.2014;

№ 857/2014-БВ;ДД-120214/26 від 12.02.2014;

№ 868/2014-БВ;ДД-120214/37 від 12.02.2014;

№ 869/2014-БВ;ДД-120214/38 від 12.02.2014;

№ 870/2014-БВ;ДД-120214/39 від 12.02.2014;

№ 871/2014-БВ;ДД-120214/40 від 12.02.2014;

№ 872/2014-БВ;ДД-120214/41 від 12.02.2014;

№ 873/2014-БВ;ДД-120214/42 від 12.02.2014;

№ 874/2014-БВ;ДД-120214/43 від 12.02.2014;
№ 875/2014-БВ;ДД-120214/44 від 12.02.2014;
№ 876/2014-БВ;ДД-120214/45 від 12.02.2014;
№ 877/2014-БВ;ДД-120214/46 від 12.02.2014;
№ 878/2014-БВ;ДД-120214/47 від 12.02.2014;
№ 858/2014-БВ;ДД-120214/27 від 12.02.2014;
№ 859/2014-БВ;ДД-120214/28 від 12.02.2014;
№ 860/2014-БВ;ДД-120214/29 від 12.02.2014;
№ 861/2014-БВ;ДД-120214/30 від 12.02.2014;
№ 862/2014-БВ;ДД-120214/31 від 12.02.2014;
№ 863/2014-БВ;ДД-120214/32 від 12.02.2014;
№ 864/2014-БВ;ДД-120214/33 від 12.02.2014;
№ 865/2014-БВ;ДД-120214/34 від 12.02.2014;
№ 866/2014-БВ;ДД-120214/35 від 12.02.2014;
№ 867/2014-БВ;ДД-120214/36 від 12.02.2014;
№ 879/2014-БВ;ДД-120214/48 від 12.02.2014;
№ 880/2014-БВ;ДД-120214/49 від 12.02.2014;
№ 881/2014-БВ;ДД-120214/50 від 12.02.2014;
№ 882/2014-БВ;ДД-120214/51 від 12.02.2014;
№ 883/2014-БВ;ДД-120214/52 від 12.02.2014;
№ 884/2014-БВ;ДД-120214/53 від 12.02.2014;

№ 885/2014-БВ;ДД-120214/54 від 12.02.2014;

№ 886/2014-БВ;ДД-120214/55 від 12.02.2014;

№ 887/2014-БВ;ДД-120214/56 від 12.02.2014;

№ 888/2014-БВ;ДД-120214/57 від 12.02.2014;

№ 889/2014-БВ;ДД-120214/58 від 12.02.2014 (далі за текстом - спірні договори);

2) визнання права власності публічного акціонерного товариства "Аграрний фонд" на цінні папери: облігації внутрішньої державної позики на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173298 в кількості 950000 штук та міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173280 в кількості 1050000 штук;

3) зобов'язання Національного банку України перерахувати цінні папери: облігації внутрішньої державної позики на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173298 в кількості 950000 штук та міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173280 в кількості 105000 штук (далі за текстом - ОВДП) на рахунок цінних паперів публічного акціонерного товариства "Аграрний фонд" №050529 у ПАТ "Державний ощадний банк України";

4) стягнути з публічного акціонерного товариства "Брокбізнесбанк" на користь публічного акціонерного товариства "Аграрний фонд" в якості відшкодування завданих збитків грошові кошти у сумі 2 069 194 000,00 грн;

5) розірвати договір на брокерське обслуговування № 3132/2013-БО від 29.10.2013, укладений між товариством з обмеженою відповідальністю "Інвестиційний Капітал України" та публічним акціонерним товариством "Аграрний фонд";

6) визнання недійсним наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України № 72 від 13.02.2014 "Про операцію РЕПО з облігаціями внутрішньої державної позики".

Ухвалою господарського суду міста Києва від 03.07.2014 до участі у справі залучено Національний банк України в якості відповідача-4.

В обґрунтування вимог позивач зазначив, що спірні договори купівлі-продажу цінних паперів від 12.02.2014 є недійсним, оскільки були укладені під впливом обману зі сторони першого відповідача, спірний договір на брокерське обслуговування також є недійсним, оскільки відповідач-2 допустив неналежне виконання його умов, відповідач-3 неналежно здійснював управлінські функції стосовно позивача, внаслідок чого відбулось протиправне вибуття з власності позивача цінних паперів - облігацій внутрішньої державної позики, які на даний час перебувають у власності відповідача-4, який має їх повернути позивачу.

Рішенням господарського суду м. Києва від 07.08.2014 (суддя Бондаренко Г.П.) позов задоволено частково. Визнано недійсними спірні договори купівлі-продажу цінних паперів від 12.02.2014 та зобов'язано відповідача-4 перерахувати цінні папери: облігації внутрішньої державної позики, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173298 в кількості 950000 штук та міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173280 в кількості 105000 штук на рахунок цінних паперів позивача № 050529 у ПАТ "Державний ощадний банк України". Стягнуто з

відповідача-4 в порядку, визначеному Законом України "Про виконавче провадження", на користь позивача 74298,00 грн витрат зі оплати судового збору. В задоволенні інших позовних вимог відмовлено.

Рішення місцевого господарського суду в частині задоволення позовної вимоги про визнання спірних договорів недійсними мотивовано тим, що спірні договори були вчинені позивачем поза волею позивача під впливом обману з боку відповідача-1, який не повідомив позивача про недостатній рівень його ліквідності та умисно приховав обставини щодо неможливості виконання ним своїх зобов'язань зі зворотного продажу позивачу ОВДП, що є істотною умовою спірних договорів, дії відповідача не були спрямовані на реальне настання правових наслідків в частині зворотного продажу ОВДП позивачу, оскільки в момент укладення спірних договорів відповідач не мав наміру на їх виконання, що є підставою для визнання оскаржуваних правочинів недійсними відповідно до ст. 230 та ч. 1 ст. 215 ЦК України.

Задовольняючи позовні вимоги про зобов'язання відповідача-4 перерахувати ОВДП на рахунок цінних паперів позивача в ПАТ "Державний ощадний банк України", суд першої інстанції виходив з того, що такі цінні папери можуть бути витребувані від відповідача-4, оскільки перебувають у його фактичному володінні і вибули з володіння позивача внаслідок укладення договорів, визнаних в судовому порядку недійсними, які відповідно до ст. 216 ЦК України не створюють для їх сторін чи інших осіб правових наслідків, а задоволення вказаної позовної вимоги призведе до відновлення порушених прав позивача.

Відмовляючи у розірванні договору на брокерське обслуговування №3132/2013-БО від 29.10.2013, суд дійшов висновку про відсутність доказів неналежного виконання відповідачем-2 своїх зобов'язань за цим договором та доказів звернення позивача до відповідача-2 з пропозиціями щодо його розірвання.

Крім того, суд першої інстанції дійшов висновку про відсутність підстав для визнання недійсним наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України № 72 від 13.02.2014 "Про операцію РЕПО з облігаціями внутрішньої державної позики", оскільки вказаний наказ видано відповідачем-3 у межах його компетенції, у порядку, визначеному чинним в Україні законодавством, з метою забезпечення господарської діяльності позивача та виконання фінансового плану позивача на 2014 рік.

Відмовляючи у задоволенні позовних вимог про визнання права власності на цінні папери, суд першої інстанції виходив з того, що така позовна вимога не відповідає встановленим законом способам захисту прав, а її задоволення не призведе до відновлення порушених прав позивача.

В частині відмови у стягненні збитків рішення мотивовано необґрунтованістю та недоведеністю розміру збитків в порядку ст. 34 ГПК України.

Постановою Київського апеляційного господарського суду від 22.10.2014 (колегія суддів у складі: Агрикова О.В., Хрипун О.О., Жук Г.А.) апеляційну скаргу Національного банку України задоволено, рішення господарського суду міста Києва від 07.08.2014 в частині задоволення позовних вимог про визнання недійсними спірних договорів купівлі-продажу цінних паперів від 12.02.2014 та зобов'язання відповідача-4 перерахувати ОВДП на рахунок цінних паперів позивача №050529 у ПАТ "Державний ощадний банк України" скасовано та прийнято в цій частині нове рішення, яким відмовлено у задоволенні позовних вимог в цій частині. В решті рішення місцевого господарського суду залишено без змін.

Постанова апеляційного господарського суду мотивована недоведеністю позовних вимог про вчинення позивачем спірних договорів під впливом обману зі сторони відповідача-1 та відсутністю у зв'язку із цим, передбачених законом підстав для визнання недійсними спірних договорів, а також відсутністю правових підстав для зобов'язання відповідача-4 здійснити перерахування ОВДП позивачу.

При цьому, суд дійшов висновку про недоведеність наявності умисного обману з боку відповідача-1 та існування у нього наміру не виконувати взяті на себе зобов'язання щодо зворотного продажу ОВДП за спірними договорами, оскільки по-перше, останні уклалися відповідачем-2 за дорученням, від імені та за рахунок позивача, по-друге, встановлений в спірних договорах строк зворотного викупу ОВДП з урахуванням додаткових угод до них збігався зі строками, визначеними в договорах прямого РЕПО, укладеними між першим та четвертим відповідачами, по-третє, зобов'язання за спірними договорами щодо зворотного викупу ОВДП не виконані обома сторонами таких договорів, а невиконання іншою стороною зобов'язань не може вважатися обманом з огляду на договірний характер таких зобов'язань, для яких передбачена конкретна відповідальність.

В касаційній скарзі публічне акціонерне товариство "Аграрний фонд" просить постанову апеляційного господарського суду скасувати, а рішення місцевого господарського суду залишити без змін, посилаючись на порушення та неправильне застосування судом апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права.

До початку розгляду касаційної скарги від представника позивача до Вищого господарського суду України надійшло клопотання про відкладення розгляду справи у зв'язку з необхідністю надання можливості внести уточнення до касаційної скарги на постанову Київського апеляційного господарського суду від 22.10.2014.

Відповідно до ч. 1 ст. 77 ГПК України господарський суд відкладає в межах строків, встановлених статтею 69 цього Кодексу, розгляд справи, коли за якихось обставин спір не може бути вирішено в даному засіданні. Такими обставинами, зокрема, є нез'явлення в засідання представників сторін, інших учасників судового процесу, виникнення технічних проблем, що унеможливають участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції, за наявності ухвали суду про таку участь, крім випадків, коли відповідно до цього Кодексу судове засідання може відбутися без участі такої особи; неподання витребуваних доказів; необхідність витребування нових доказів; залучення до участі в справі іншого відповідача, заміна неналежного відповідача; необхідність заміни відведеного судді, судового експерта.

Однак, наведена позивачем в клопотанні обставина для відкладення розгляду справи не є обставиною, яка перешкоджає розгляду справи в даному судовому засіданні, у зв'язку з чим колегія суддів відмовляє у задоволенні вказаного клопотання, оскільки воно є необґрунтованим та ньому не наведено жодних обставин, які б могли бути підставою для відкладення розгляду справи.

Заслухавши пояснення представників сторін та Генеральної прокуратури України, які взяли участь в судовому засіданні, перевіrivши повноту встановлених судами обставин справи та їх юридичну оцінку, Вищий господарський суд України вважає, що касаційна скарга не підлягає задоволенню, виходячи з наступного.

Зі змісту ст. 1117 Господарського процесуального кодексу України вбачається, що завданням господарського суду касаційної інстанції є перевірка застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального та процесуального права на підставі встановлених судами фактичних обставин справи.

Як встановлено судами попередніх інстанцій та підтверджено матеріалами справи відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 364 від 22.04.2013 було утворено публічне акціонерне товариство "Аграрний фонд" (позивач) із статутним капіталом 5000000000,00 (п'ять мільярдів) гривень, 100% якого належить державі. Пунктом 2 вказаної постанови визначено, що функції з управління корпоративними правами, які належать державі у статутному капіталі позивача, здійснює Міністерство аграрної політики та продовольства (відповідач-3). Пунктами 3, 6 постанови вирішено здійснити закрите (приватне) розміщення першого випуску простих іменних акцій у кількості 50000 штук номінальною вартістю 100000 гривень кожна та доручено Міністерству фінансів України здійснити випуск облігацій внутрішньої державної позики (далі по тексту - ОВДП) в

розмірі 5000000000 гривень із строком обігу п'ять років та відсотковою ставкою доходу на рівні не вище 14,3 відсотка річних і внести їх від імені держави в оплату акцій первинної емісії позивача.

Постановою Кабінету Міністрів України № 698 від 24.07.2013 затверджено статут ПАТ "Аграрний фонд", відповідно до п. 23 якого формування статутного капіталу товариства здійснюється шляхом придбання акцій товариства у державну власність за рахунок облігацій внутрішньої державної позики у сумі 5000000000 гривень відповідно до законодавства.

03.09.2013 Міністерство фінансів України на рахунок позивача в цінних паперах, відкритий у зберігача - ПАТ "Державний ощадний банк України", перерахувало ОВДП на суму 5 000 000 000,00 грн для забезпечення формування статутного фонду товариства.

Відповідно до вимог ч. 5 ст. 89 ГК України позивач сформував, а відповідач-3 затвердив Фінансовий план позивача на 2014 рік, відповідно до якого планувалось протягом 2014 року формувати державний інтервенційний фонд через механізми фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників шляхом проведення форвардних закупівель, фінансування яких повинне було здійснюватись за рахунок операцій РЕПО з ОВДП, що належать позивачу, та передбачають продаж частини цінних паперів із зобов'язанням зворотного викупу у кількості 2 000 000 (два мільйони) штук, номінальною вартістю 2 000 000 000, 00 (два мільярди) грн.

29.10.2013 між позивачем, як клієнтом, та відповідачем-2, як торговцем, укладено договір на брокерське обслуговування №3132/2013-БО, відповідно до п. 2.1. якого відповідач-2 зобов'язався за винагороду та відповідно до замовлень позивача протягом строку дії договору вчинити одну або декілька угод з купівлі, продажу або міни цінних паперів або інших фінансових інструментів та інших операцій, не заборонених чинним законодавством України, від імені позивача (послуги повіреного), в інтересах та за рахунок позивача. Відповідно до розділу 4 зазначеного договору розрахунки за договорами щодо цінних паперів або інших фінансових інструментів здійснюються позивачем самостійно, розрахунки сторін в зв'язку з виконанням відповідачем-2 замовлень позивача здійснюються в порядку та строки, обумовлені в замовленнях позивача.

Відповідно до пп. 20 п. 35, п. 36 Статуту ПАТ "Аграрний фонд" на період коли єдиним засновником та акціонером товариства є держава, повноваження загальних зборів здійснюється Мінагрополітики без скликання загальних зборів, до повноважень яких належить, зокрема, прийняття рішення про вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує 25 % активів за даними останньої річної фінансової звітності товариства.

10.02.2014 позивач на виконання запланованого в таблиці 4 (Рух грошових коштів) додатку 1 фінансового плану на 2014 рік, направив відповідачу-3 лист № 119 із доданим до нього проектом наказу відповідача-3 щодо погодження здійснення позивачем операцій РЕПО з цінними паперами для прийняття відповідного рішення.

12.02.2014 позивач надав відповідачу-2 разові замовлення на купівлю/продаж цінних паперів або інших фінансових інструментів №№ 3132-6/2013-БО, 3132-7/2013-БО, 3132-8/2013-БО, 3132-9/2013-БО, 3132-10/2013-БО, 3132-11/2013-БО, 3132-12/2013-БО, 3132-13/2013-БО, 3132-14/2013-БО, 3132-15/2013-БО, 3132-26/2013-БО, 3132-27/2013-БО, 3132-28/2013-БО, 3132-29/2013-БО, 3132-30/2013-БО, 3132-31/2013-БО, 3132-32/2013-БО, 3132-33/2013-БО, 3132-34/2013-БО, 3132-35/2013-БО, 3132-36/2013-БО, відповідно до яких позивач замовив у відповідача-2 здійснення продажу ОВДП в загальній кількості 2000000 штук, а саме: ОВДП з міжнародним ідентифікаційним кодом цінного паперу UA 4000173298 в кількості 950000 штук за умови їх зворотного викупу (операція РЕПО) 08.05.2014, 12.05.2014 і 13.05.2014 та ОВДП з міжнародним ідентифікаційним кодом цінного паперу UA 4000173280 в кількості 1 050 000 штук за умови їх зворотного викупу (операція РЕПО) 18.02.2014.

12.02.2014 відповідач-2, діючи від імені та за рахунок позивача на підставі договору на брокерське обслуговування №3132/2013-БО від 29.10.2013, як продавець, уклав з відповідачем-1, як покупцем, ряд договорів купівлі-продажу цінних паперів, а саме:

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 848/2014-БВ; ДД-120214/17, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173298) в кількості 100 000 шт., за ціною 100 274 000,00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 849/2014-БВ; ДД-120214/18, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173298) в кількості 100 000 шт., за ціною 100 274 000,00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 850/2014-БВ; ДД-120214/19, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173298) в кількості 100 000 шт., за ціною 100 274 000,00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 851/2014-БВ; ДД-120214/20, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173298) в кількості 100 000 шт., за ціною 100 274 000,00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 852/2014-БВ; ДД-120214/21, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173298) в кількості 100 000 шт., за ціною 100 274 000,00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 853/2014-БВ; ДД-120214/22, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173298) в кількості 100 000 шт., за ціною 100 274 000, 00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 854/2014-БВ; ДД-120214/23, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173298) в кількості 100 000 шт., за ціною 100 274 000,00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 855/2014-БВ; ДД-120214/24, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173298) в кількості 100 000

шт., за ціною 106 342 000,00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 874/2014-БВ; ДД-120214/43, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 342 000,00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 875/2014-БВ; ДД-120214/44, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 342 000, 00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 876/2014-БВ; ДД-120214/45, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 342 000,00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 877/2014-БВ; ДД-120214/46, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 342 000,00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів № 878/2014-БВ; ДД-120214/47, відповідно до якого, відповідач-2 зобов'язався забезпечити передачу у власність відповідача-1 цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173280) в кількості 50 000 шт., за ціною 53 171 000, 00 грн, а відповідач-1 зобов'язався оплатити вказані цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 12.02.2014.

Загалом, на підставі вищезазначених договорів, позивач через відповідача-2, здійснив відчуження на користь відповідача-1 належних позивачу ОВДП в кількості 2000000, 00 шт. за ціною 2 069 194 000,00 грн.

На виконання умов вказаних вище договорів позивач передав у власність відповідачу-1 обумовлені в договорах цінні папери, а відповідач-1 забезпечив наявність 12.02.2014 на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, грошових коштів в розмірі 2 069 194 000,00 грн, що підтверджується наявною в матеріалах справи випискою по особовому рахунку № 15007735652901 за 12.02.2014 (т.2, а.с. 126).

Крім того, 12.02.2014 відповідач-2, діючи від імені та за рахунок позивача на підставі вказаних вище замовлень позивача як покупець, уклав з відповідачем-1, як продавцем, ряд договорів купівлі-продажу цінних паперів (щодо викупу ОВДП), а саме:

- договір купівлі-продажу цінних паперів №866/2014-БВ; ДД-120214/35, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173298) в кількості 100 000 шт., за ціною 103 797 000,00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 13.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №867/2014-БВ; ДД-120214/36, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173298) в кількості 50 000 шт., за ціною 51 898 500,00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 13.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №879/2014-БВ; ДД-120214/48, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 577 000,00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 18.02.2014. При цьому, 18.02.2014 відповідач-2 від імені та за рахунок позивача, як покупець уклав з відповідачем-1, як продавцем додатковий договір № 1 до договору купівлі-продажу цінних паперів №879/2014-БВ; ДД-120214/48 від 12.02.2014, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери визначені договором 05.05.2014, а позивач оплатити їх 05.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №880/2014-БВ; ДД-120214/49, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 577 000,00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 18.02.2014. При цьому, 18.02.2014 відповідач-2 від імені та за рахунок позивача, як покупець уклав з відповідачем-1, як продавцем додатковий договір № 1 до договору купівлі-продажу цінних паперів №880/2014-БВ; ДД-120214/48 від 12.02.2014, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери визначені договором 05.05.2014, а позивач оплатити їх 05.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №881/2014-БВ; ДД-120214/50, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 577 000,00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 18.02.2014. При цьому, 18.02.2014 відповідач-2 від імені та за рахунок позивача, як покупець уклав з відповідачем-1, як продавцем додатковий договір №1 до договору купівлі-продажу цінних паперів №881/2014-БВ; ДД-120214/50 від 12.02.2014, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери визначені договором 05.05.2014, а позивач оплатити їх 05.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №882/2014-БВ; ДД-120214/51, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 577 000,00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 18.02.2014. При цьому, 18.02.2014 відповідач-2 від імені та за рахунок позивача, як покупець уклав з відповідачем-1, як продавцем додатковий договір №1 до договору купівлі-продажу цінних паперів №882/2014-БВ;

ДД-120214/51 від 12.02.2014, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери визначені договором 06.05.2014, а позивач оплатити їх 06.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №883/2014-БВ; ДД-120214/52, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 577 000, 00 грн., а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 18.02.2014. При цьому, 18.02.2014 відповідач-2 від імені та за рахунок позивача, як покупець уклав з відповідачем-1, як продавцем додатковий договір №1 до договору купівлі-продажу цінних паперів №883/2014-БВ; ДД-120214/52 від 12.02.2014, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери визначені договором 06.05.2014, а позивач оплатити їх 06.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №884/2014-БВ; ДД-120214/53, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 577 000, 00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 18.02.2014. При цьому, 18.02.2014 відповідач-2 від імені та за рахунок позивача, як покупець уклав з відповідачем-1, як продавцем додатковий договір №1 до договору купівлі-продажу цінних паперів №884/2014-БВ; ДД-120214/53 від 12.02.2014, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери визначені договором 06.05.2014, а позивач оплатити їх 06.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №885/2014-БВ; ДД-120214/54, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 577 000, 00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 18.02.2014. При цьому, 18.02.2014 відповідач-2 від імені та за рахунок позивача, як покупець уклав з відповідачем-1, як продавцем додатковий договір №1 до договору купівлі-продажу цінних паперів №885/2014-БВ; ДД-120214/54 від 12.02.2014, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери визначені договором 06.05.2014, а позивач оплатити їх 06.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №886/2014-БВ; ДД-120214/55, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA 4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 577 000, 00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 18.02.2014. При цьому, 18.02.2014 відповідач-2 від імені та за рахунок позивача, як покупець уклав з відповідачем-1, як продавцем додатковий договір №1 до договору купівлі-продажу цінних паперів №886/2014-БВ; ДД-120214/55 від 12.02.2014, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери визначені договором 07.05.2014, а позивач оплатити їх 07.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №887/2014-БВ; ДД-120214/56, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 577 000, 00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 18.02.2014. При цьому, 18.02.2014 відповідач-2 від імені та за рахунок позивача, як покупець уклав з відповідачем-1, як продавцем додатковий договір №1 до договору купівлі-продажу цінних паперів №887/2014-БВ;

ДД-120214/56 від 12.02.2014, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери визначені договором 07.05.2014, а позивач оплатити їх 07.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №888/2014-БВ; ДД-120214/57, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173280) в кількості 100 000 шт., за ціною 106 577 000, 00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 18.02.2014. При цьому, 18.02.2014 відповідач-2 від імені та за рахунок позивача, як покупець уклав з відповідачем-1, як продавцем додатковий договір №1 до договору купівлі-продажу цінних паперів №888/2014-БВ; ДД-120214/57 від 12.02.2014, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери визначені договором 07.05.2014, а позивач оплатити їх 07.05.2014;

- договір купівлі-продажу цінних паперів №889/2014-БВ; ДД-120214/58, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери (ОВДП, на пред'явника, відсоткові, міжнародний ідентифікаційний номер UA4000173280) в кількості 50 000 шт., за ціною 53 288 500,00 грн, а позивач зобов'язався оплатити зазначені цінні папери шляхом забезпечення наявності грошових коштів у визначеній сумі на відповідному рахунку, відкритому у Розрахунковому Центрі для здійснення розрахунків, 18.02.2014. При цьому, 18.02.2014 відповідач-2 від імені та за рахунок позивача, як покупець уклав з відповідачем-1, як продавцем додатковий договір №1 до договору купівлі-продажу цінних паперів №889/2014-БВ; ДД-120214/58, відповідно до якого, відповідач-1 зобов'язався передати у власність позивача цінні папери визначені договором 07.05.2014, а позивач оплатити їх 07.05.2014.

Загалом, на підставі зазначених договорів та додаткових угод до них, відповідач-1 зобов'язаний передати у власність позивача ОВДП в загальній кількості 2 000 000, 00 шт. за ціною 2 104 584 000,00 (два мільярди сто чотири мільйони п'ятсот вісімдесят чотири тисячі) грн.

Однак, як встановлено судами вказані договори купівлі-продажу цінних паперів від 12.02.2014 (щодо викупу ОВДП позивачем) не були виконані їх сторонами. У зв'язку з цим судами попередніх інстанцій також встановлено, що відповідно до Постанови Наглядової ради ПАТ "Брокбізнесбанк" (відповідач-1) №1 від 12.02.2014 "Про укладення угод "прямого" РЕПО з НБУ" прийнято рішення вчинити правочин, що перевищує 10 % вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності та укласти угоди "прямого" РЕПО, шляхом продажу із портфеля відповідача-1 ОВДП (міжнародні ідентифікаційні номери UA 4000173298 та UA 4000173280) в загальній кількості 2 000 000, 00 штук номінальною вартістю 2 000 000 000,00 (два мільярди) гривень зі строками зворотного викупу 05.05.2014, 06.05.2014, 07.05.2014, 08.05.2014, 12.05.2014 та 13.05.2014.

На виконання вказаної постанови Наглядової ради ПАТ "Брокбізнесбанк" 12.02.2014 між ПАТ "Брокбізнесбанк" (відповідач-1), як продавцем, та Національним банком України (відповідач-4), як покупцем, були укладені відповідні договори, а саме:

- договір прямого репо № 38-2/27 з державними облігаціями України (системний номер 10004902000 в САП НБУ) від 12.02.2014,
- договір прямого репо № 38-2/28 з державними облігаціями України (системний номер 10004903000 в САП НБУ) від 12.02.2014,
- договір прямого репо № 38-2/29 з державними облігаціями України (системний номер 10004904000 в САП НБУ) від 12.02.2014,
- договір прямого репо № 38-2/30 з державними облігаціями України (системний номер 10004905000 в САП НБУ) від 12.02.2014,

- договір прямого репо № 38-2/31 з державними облігаціями України (системний номер 10004906000 в САП НБУ) від 12.02.2014,

- договір прямого репо № 38-2/32 з державними облігаціями України (системний номер 10004902000 в САП НБУ) від 12.02.2014.

За умовами зазначених договорів прямого РЕПО відповідач-1 зобов'язався продати 12.02.2014, а відповідач-4 купити визначені договорами державні облігації України в загальній кількості 2000000 шт., а також відповідач-1 зобов'язався купити 05.05.2014, 06.05.2014, 07.05.2014, 08.05.2014, 12.05.2014 та 13.05.2014, а відповідач-4 продати визначені договорами державні облігації України (п.п. 1.1., 1.2. договорів прямого РЕПО).

Пунктами 2.4. зазначених договорів прямого РЕПО сторони погодили, що відповідач-1 такими договорами уповноважує відповідача-4 на вчинення правочинів щодо продажу державних облігацій України, не викуплених продавцем у передбачений договорами строк третім особам за справедливою вартістю або переведення їх у власність покупця за справедливою вартістю.

На виконання умов зазначених договорів прямого РЕПО відповідач-1 передав відповідачу-4 визначені договорами ОВДП в загальній кількості 2000000 шт., а відповідач-4 перерахував відповідачу-1 обумовлені договорами прямого РЕПО грошові кошти в загальній сумі 2 000 000 000,00 грн, що підтверджується наявною в матеріалах справи випискою по особовому рахунку № 13116735000101 за 12.02.2014 (том 2, а.с. 131-141). Однак, як встановлено судами попередніх інстанцій, сторони договорів прямого РЕПО не виконали своїх договірних зобов'язань щодо зворотного викупу ОВДП у визначений договорами строк, а саме: 05.05.2014, 06.05.2014, 07.05.2014, 08.05.2014, 12.05.2014 та 13.05.2014. В матеріалах справи відсутні докази виконання договорів прямого РЕПО в цій частині їх сторонами.

Крім того, судами також встановлено, що 13.02.2014 Міністерством аграрної політики та продовольства України (відповідач-3) на підставі ст. 33 Закону України "Про акціонерні товариства та п. 35 Статуту ПАТ "Аграрний фонд" видано наказ № 72 "Про операцію РЕПО з облігаціями внутрішньої державної позики", відповідно до якого позивачу наказано здійснити продаж відповідачу-1 ОВДП на суму 2 000 000 000,00 грн зі зворотнім викупом (операція РЕПО).

Звертаючись з позовом у даній справі, ПАТ "Аграрний фонд" зазначив, що спірні договори купівлі-продажу цінних паперів від 12.02.2014, укладені відповідачем-2 від імені та за рахунок позивача з відповідачем-1, є недійсними, оскільки були укладені позивачем під впливом обману зі сторони першого відповідача, який на момент їх укладення не повідомив позивача про те, що в подальшому здійснить розпорядження придбаними за спірними договорами цінними паперами та відчужить їх на користь Національного банку України та не зможе виконати свої зобов'язання перед позивачем щодо здійснення зворотного продажу облігацій позивачу, а також не повідомив про своє незадовільне фінансове становище. За твердженням позивача у зв'язку з недійсністю таких правочинів за позивачем має бути визнано право власності на ОВДП в кількості 2000000 штук, а відповідач-4 зобов'язаний повернути ОВДП позивачу, як їх законному власнику.

Крім того, позивач просив розірвати укладений ним з відповідачем-2 договір на брокерське обслуговування № 3132/2013-БО від 29.10.2013, посилаючись на неналежне виконання умов договору другим відповідачем, який не перевіряв фінансову стабільність першого відповідача та не впевнився у можливості фактичного виконання ним взятих на себе зобов'язань за спірними договорами купівлі-продажу цінних паперів, та не повідомив позивача про ризики укладення цих договорів.

В обґрунтування вимог про визнання недійсним наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України "Про операцію РЕПО з облігаціями внутрішньої державної позики" № 72 від 13.02.2014 позивач послався на перевищення відповідачем-3, як органом управління позивача, своїх

повноважень, а також позивач зазначив, що спірними договорами купівлі-продажу цінних паперів, укладеними позивачем під впливом обману, позивачу були спричинені збитки, які підлягають відшкодуванню.

Відповідно до ст. 230 ЦК України якщо одна із сторін правочину навмисно ввела другу сторону в оману щодо обставин, які мають істотне значення, такий правочин визнається судом недійсним. Обман має місце, якщо сторона заперечує наявність обставин, які можуть перешкодити вчиненню правочину, або якщо вона замовчує їх існування. Сторона, яка застосувала обман, зобов'язана відшкодувати другій стороні збитки у подвійному розмірі та моральну шкоду, що завдані у зв'язку з вчиненням цього правочину.

Згідно з п. 3.10. Постанови Пленуму Вищого господарського суду України № 11 від 29.05.2013 "Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними" під обманом слід розуміти умисне введення в оману представника підприємства, установи, організації або фізичної особи, що вчинила правочин, шляхом: повідомлення відомостей, які не відповідають дійсності; заперечення наявності обставин, які можуть перешкодити вчиненню правочину; замовчування обставин, що мали істотне значення для правочину.

Звертаючись з вимогою у даній справі про визнання недійсними спірних договорів купівлі-продажу цінних паперів від 12.02.2014, позивач послався на наявність з боку відповідача-1 обману, який полягав у замовчуванні відповідачем-1 обставин, що мали істотне значення для спірних правочинів, а саме: відповідач-1 на момент укладення спірних договорів не повідомив позивача про те, що в подальшому здійснить розпорядження придбаними за спірними договорами цінними паперами та відчужить їх на користь Національного банку України та не зможе виконати свої зобов'язання перед позивачем щодо здійснення зворотного продажу облігацій позивачу, а також не повідомив про своє незадовільне фінансове становище.

Однак, як вірно встановлено судом апеляційної інстанції, в матеріалах справи відсутні докази, які б свідчили про те, що на момент укладення спірних договорів відповідач-1 мав намір не виконувати взяти на себе зобов'язання щодо зворотного продажу ОВДП позивачу в загальній кількості 2 000 000 шт.

Судом апеляційної інстанції вірно з'ясовано, що встановлені в спірних договорах строки зворотного викупу ОВДП з урахуванням додаткових угод до них від 18.02.2014, укладених між відповідачем-2 від імені позивача та відповідачем-1, (05.05.2014, 06.05.2014, 07.05.2014, 08.05.2014, 12.05.2014 та 13.05.2014) збігався зі строками, визначеними в договорах прямого РЕПО, укладених між першим та четвертим відповідачами, що також свідчить про відсутність у відповідача-1 наміру в подальшому не виконувати взяті на себе зобов'язання за спірними договорами та виключає наявність обману з боку відповідача-1.

Згідно з п. 20 Постанови Пленуму Верховного суду України № 9 від 06.11.2009 "Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними" ознакою обману є умисел у діях однієї зі сторін правочину. Наявність умислу в діях відповідача, істотність значення обставин щодо яких особу введено в оману і сам факт обману повинна довести особа, яка діяла під впливом обману.

Відповідно до п. 3.10. Постанови Пленуму Вищого господарського суду України № 11 від 29.05.2013 "Про деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними" при визнанні правочинів недійсними на підставі статті 230 ЦК України господарські суди повинні мати на увазі, що відповідні вимоги можуть бути задоволені за умови доведеності позивачем фактів обману і наявності їх безпосереднього зв'язку з волевиявленням другої сторони щодо вчинення правочину. При цьому особа, яка діяла під впливом обману, повинна довести не лише факт обману, а й наявність умислу в діях відповідача та істотність значення обставин, щодо яких особу введено в оману. Обман щодо мотивів правочину не має істотного значення.

Для визначення обставин, які мають істотне значення стаття 230 ЦК України відсилає до ст. 229 ЦК, в якій зазначено, які обставини можуть бути істотними, а саме: обставини щодо природи правочину, прав та обов'язків сторін, таких властивостей і якостей речі, які значно знижують її цінність або можливість використання за цільовим призначенням. При визначенні того, чи мають обставини істотне значення для потерпілого, необхідно виходити з критерію того, чи уклала б дана особа такий правочин, якби їй було відомо про такі обставини. Таким чином, між бажанням сторони укласти той чи інший правочин та обманом недобросовісної сторони, повинен бути причинний зв'язок, оскільки обман має породити у сторони бажання укласти договір.

У зв'язку з цим судом апеляційної інстанції вірно встановлено, що позивач самостійно звернувся до відповідача-2 з дорученням здійснити продаж цінних паперів, а саме: ОВДП з міжнародним ідентифікаційним кодом UA 4000173298 в кількості 950 000 штук та з міжнародним ідентифікаційним кодом UA 4000173280 в кількості 1 050 000 штук за умови зворотного їх викупу (операція РЕПО), а спірні договори були укладені відповідачем-2 від імені позивача та за його рахунок, що, як вірно зазначено судом апеляційної інстанції, свідчить про відсутність з боку відповідача-1 умисного обману під час формування волі позивача при прийнятті рішення про укладання спірних договорів.

Враховавши викладене, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку щодо недоведеності посилань позивача на обставини вчинення позивачем спірних договорів під впливом обману зі сторони відповідача-1, у зв'язку з чим правильно відмовив у задоволенні позову про визнання спірних договорів купівлі-продажу цінних паперів від 12.02.2014 недійсними та про зобов'язання відповідача-4 здійснити перерахування ОВДП позивачу, скасувавши при цьому рішення місцевого господарського суду в цій частині.

Разом з тим, колегія суддів погоджується з висновками судів попередньої інстанції щодо відмови у задоволенні позовних вимог про розірвання договору на брокерське обслуговування № 3132/2013-БО від 29.10.2013, укладеного між позивачем та відповідачем-2.

Відповідно до п.1 ч.1 ст.611 ЦК України у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема, розірвання договору.

Частиною 2 статті 651 ЦК України визначено, що договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом. Істотним є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору.

В якості істотного порушення відповідачем-2 договору на брокерське обслуговування № 3132/2013-БО від 29.10.2013 позивач послався на неналежне виконання його умов другим відповідачем.

Як вірно встановлено судами попередніх інстанцій, договір на брокерське обслуговування № 3132/2013-БО від 29.10.2013 за своєю правовою природою є договором доручення.

Відповідно до ч. 1 ст. 1000 ЦК України за договором доручення одна сторона (повірений) зобов'язується вчинити від імені та за рахунок другої сторони (довірителя) певні юридичні дії. Правочин, вчинений повіреним, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки довірителя.

Згідно зі ст.ст. 1003, 1004 ЦК України у договорі доручення або у виданій на підставі договору довіреності мають бути чітко визначені юридичні дії, які належить вчинити повіреному. Дії, які належить вчинити повіреному, мають бути правомірними, конкретними та здійсненими. Повірений зобов'язаний вчинити дії відповідно до змісту даного йому доручення. Повірений може відступити від змісту доручення, якщо цього вимагають

інтереси довірителя і повірений не міг попередньо запитати довірителя або не одержав у розумний строк відповіді на свій запит. У цьому разі повірений повинен повідомити довірителя про допущені відступи від змісту доручення як тільки це стане можливим.

Відповідно до п. 2.1. договору на брокерське обслуговування відповідач-2 зобов'язався за винагороду та відповідно до замовлень позивача протягом строку дії договору вчинити одну або декілька угод з купівлі, продажу або міни цінних паперів або інших фінансових інструментів та інших операцій, не заборонених чинним законодавством України. При цьому, відповідач-2 зобов'язався діяти від імені, в інтересах та за рахунок позивача.

Пунктом 1.5. договору на брокерське обслуговування "замовлення" визначене як розпорядження позивача (клієнта) відповідачу-2 (торгівцю) на встановлених клієнтом умовах надати послугу із здійснення однієї або декількох операцій чи договорів на виконання з продажу, купівлі або міни цінних паперів на узгоджених сторонами умовах, в якому також можуть бути обумовлені суттєві умови зазначених договорів на виконання.

Таким чином, як вірно встановлено судами, відповідач-2 діяв відповідно до замовлень позивача на продаж цінних паперів, які ним були виконані в повному обсязі шляхом укладення 12.02.2014 з відповідачем-1 спірних договорів купівлі-продажу цінних паперів від імені та за рахунок позивача, що, як вірно зазначено судами свідчить про належне виконання відповідачем-2 умов договору.

Згідно з ч.ч. 1 і 2 ст. 188 ГК України зміна та розірвання господарських договорів в односторонньому порядку не допускаються, якщо інше не передбачено законом або договором. Сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозиції про це другій стороні за договором.

Однак, в матеріалах справи відсутні докази звернення позивача до відповідача-2 з пропозиціями про розірвання договору на брокерське обслуговування №3132/2013-БО від 29.10.2013.

З огляду на викладене, колегія суддів погоджується з висновком судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для розірвання договору на брокерське обслуговування №3132/2013-БО від 29.10.2013 в судовому порядку.

Обґрунтованим є також і висновок судів про відсутність підстав для визнання недійсним наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України "Про операцію РЕПО з облігаціями внутрішньої державної позики" №72 від 13.02.2014, оскільки, як вірно встановлено судами попередніх інстанцій з посиланням на п. 22 ч. 2 ст. 33 Закону України "Про акціонерні товариства", ст. 241 ЦК України, п. "і" ч. 5 ст. 41, ст. 59 Закону України "Про господарські товариства", п. 3.5. Постанови Пленуму ВГСУ № 11 від 29.05.2013, оскаржуваний наказ № 72 від 13.02.2014 є рішенням відповідача-3 про схвалення спірних договорів від 12.02.2014, а не їх затвердженням, про що помилково зазначали сторони у справі.

Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 75, ч. 5 ст. 89 ГК України господарське товариство, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток, паїв) належить державі, зобов'язане на кожний наступний рік складати і виконувати річний фінансовий план, який є основним плановим документом державного комерційного підприємства, відповідно до якого підприємство отримує доходи і здійснює видатки, визначає обсяг та спрямування коштів для виконання своїх функцій протягом року відповідно до установчих документів.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що фінансовим планом позивача на 2014 рік, затвердженим відповідачем-3, заплановано отримання позивачем доходу від операцій РЕПО із цінними паперами.

Згідно з пп. 20 п. 35 та п.36 Статуту позивача рішення про вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує 25 відсотків вартості активів, за даними останньої річної фінансової звітності позивача, приймається загальними зборами. На період, коли єдиним засновником та акціонером позивача є держава, повноваження загальних зборів здійснюється відповідачем-3 без скликання загальних зборів, а рішення відповідача-3 з питань, що належать до компетенції загальних зборів, оформляються у формі наказу.

Враховавши викладене, суди попередніх інстанцій обґрунтовано зазначили, що наказ № 72 від 13.02.2014 "Про операцію РЕПО з облігаціями внутрішньої державної позики" було видано відповідачем-3 у межах компетенції, у порядку, визначеному чинним в Україні законодавством, з метою забезпечення господарської діяльності позивача та виконання фінансового плану позивача на 2014 рік, що свідчать про відсутність підстав для визнання його недійсним.

Крім того, відмовляючи у задоволенні позовних вимог про визнання права власності на цінні папери, суди попередніх інстанцій обґрунтовано виходили з того, що така позовна вимога не відповідає встановленим законом способам захисту прав, а її задоволення не призведе до відновлення порушених прав позивача.

Колегія суддів також погоджується з відмовою судів у стягненні збитків з огляду на необґрунтованість та недоведеність їх наявності та розміру в порядку ст. 34 ГПК України.

Враховавши викладене, колегія суддів касаційної інстанції вважає, що оскаржувана постанова апеляційного господарського суду прийнята з дотриманням норм процесуального та матеріального права, а твердження скажника про порушення і неправильне їх застосування господарським судом апеляційної інстанції при прийнятті оскаржуваної постанови не знайшли свого підтвердження, в зв'язку з чим підстави для зміни чи скасування законного та обґрунтованого судового акту відсутні.

Керуючись ст.ст. 1115, 1117, 1119, 11111 Господарського процесуального кодексу України, Вищий господарський суд України

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу публічного акціонерного товариства "Аграрний фонд" залишити без задоволення, а постанову Київського апеляційного господарського суду від 22.10.2014 у справі № 910/8552/14 - без змін.

Головуючий

О. Кот

Судді:

Н. Кочерова

В. Саранюк